

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Május' 15kén, 1840.

20. szám

Tartalom: Párizsi levél P. H. L-hoz, (.....) 153. l. A' részeges' halála, (***)
159. l.

Párizsi levél

P. H. L-hoz.

(Utazás Pesttől Párizsig. — Farsangi bálók 's Hushagyó kedd Párizsban. — Palais royal. — Színházak. — Hírlapok. — Kávéházak. — Népvigalmak. — Templomok. — Nápoleon' szobra. — Pantheon. — Thiers.)

Párizsban február' 28. 1840.

Igen tisztelt, drága Jóakaróm! Hogy eddigi hosszas hallgatásom méltó neheztelésére okot ada, igen elhiszem, az mindazonáltal azonnal elenyészend, ha e' két szót „Párizsban vagyunk“ fontolóra veendi; 's hogy jelen soraimmal régtőlí ohajtását némileg teljesíteni szerencsém lehete, ezt egyedül, azon kedvező körülménynek tulajdonítsa, hogy az idén 16ik Gergely' számolása szerint intercalaris esztendőnk levén, e' hónap egy nappal megtoldaték, melly periodicum superfluum nyújtott néhány perczetket egy nékem mindenkor ugyan kellemes, de pro praesenti fölötte terhes áldozatra: jelen soraim írására.

Mi tehát Párizsban vagyunk, 's mikéntjöttünk ide? Felelet: — Folyó évi január hónap' 11ikén a' legmérgeesebb hidegben Pestről elindulván, 13ikán Pozsony' jobb partjához értünk 's délben 12 órakor egy a' rémítő jégtorlatok közt csavargó sajkácskán életveszély közt át tutajoztattuk magunkat Pozsony' városába; itt

más nap a' magyar színház' javára Norma' szerepében éneklő Schodelnét hallottam, riasztó tapsok 's éljenekkel tetéztet énekelni, ki ekkor egy ezüst sarlóval ajándékoztaték meg. — Január' 17ikén Bécsbe érkezünk, hol úti levelünket csak nyolczad napra vevénk kézhez; e' hosszas várakozás' ideje alatt támadott unalmamat a' Sperl 's Birnnél tartatott school-bálok nem voltak képesek eloszlatni; hanem Hasselt kisasszony' remek éneke, Latona' bosszuja című ballet 's a' József városi „Schlimmen Frauen im Serail“ fölötte gyönyörködtetett. Végre úti levelünket megkaptuk. — 26ikán. Bécsset elhagyván, éjjel nappal folytatott utazás után 27ikén délben Linzet értük, hol ez nap a' linzi redoute-teremben adatott álarczás bálban vevék részt, 's hol először láttam álarczásokat civilis öltözetüekkel tánczolni. — 28ikán onnét elindulván, estve Salzburga értünk. E' város' számos nevezetességei közt Inginkább meglepett egy iszonyu kősziklába vésett 460 láb hosszú, 47 láb magas Zsigmond' kapuja, Sattenbach Zsigmond salzburgi érsek' műve, mellynek tetején e' szavak: „te saxa loquuntur“ hirdetik a' dicső építőt; csudáltam itt a' kősziklába mesterségesen vésett hosszú hosszú galeriákat is, 's a' város' fő kútjának Maschinerie-ját, melly a' sziklából lezuhanó vizet a' város' legmagasb részeire is szivárogtatja. Szent Péter' templomában láttam itt Haydn' sirját, 's mellette Mozart Amade' rokonainak emlékeit, szent Sebestyén' tem-

plomában pedig a' hajdani híres Theophrastus Paracelsusnak, „qui tantam orbis famam ex auro chymico adeptus est“ sírboltját. Végre igen meglepett itt egy a' szent Péter' temploma' czinteremében talált magyar fölírás. — 29kén Salzburgot elhagytuk, 's 30ikán reggel két órakor Münchenbe érkeztünk; itt ez nap hajdani pesti énekesnénket — Minknét hallottam Desdemona' szerepében kellemesen éneklenni. 31ikén a' város' ritkaságai közül előlegesen szemlére vevém a' királyi glyptothecát és pinacothecát, 's az elsőben Thorvaldsen' és Canova', a' másodikban Rubens', Titian' és Raphael' remek műveit csudáltam. A' polytechnicai intézetben a' királyi színház' mesterséges modele-je valóban fölséges, melly szerént az tűzi veszélykor fertály óra alatt két lábnyi víz alá rejthető; Schwanthaler' ateliája 's Leichtenberg' emléke Thorvaldsentől is fölötte érdekesek. Szóval: az itt lelhető számos philanthropicai 's tudományos intézetek a' mostani első Lajos királynak művész szellemét méltán nyilvánítják. — Február' 4ikén Münchenből Augsburgba érkeztünk. Itt hallám először Normát olasz nyelven éneklenni; itt láttam a' város' egyik végén azon emlékezetes helyet, hol Luther Márton először vitatá az ágostai vallás' cikkelyeit, 's a' pápának excommunicáló bulláját a' papista evangeliummal együtt elégeté; e' helyen most egy kis kápolna diszlik. Itt tekintetre érdemes még az Allgemeine Zeitung' gőzerőművekkel készült sajtója, melly fertály óra alatt 400 exemplárt készít; tudniillik a' machina szünet nélkül forog; egyik legény az egyik szélén a' tiszta papirost szünet nélkül veti bé, és egy másik a' machina' tulsó részén a' legnagyobb gyorsasággal szedi ki a' már nyomtatott exemplárt. — Február' 6-ikán Ulmba. érvén, itt a' pompás Münstert 's az abban látható fölséges faragásokat csudálkozással szemlélém. Ez nap Stuttgartba léptünk; itt a' régi királyi palota előtt magyarázhatlan bájos ér-

zet foglalá el keblemet, hol imposant bas-reliéfeken álló diéső emlékü Schillerünknek rézből öntött 's fölötte jól talált állóképit láthatám. — 7-ikén Carlsruheba értünk, mellynek fő piacán egy pyramis alatt annak építője, első Károly badeni főherczeg nyugszik; ezen szép és új város' utczái olly egyenesek, hogy annak egyik szélétől a' másikáig láthatni. — 8ikán értük Franciaország' szélét Kelnél, hol miután minden poggyásunk összevisszahányatván erősen megvisitáltattunk volna, déli 11 órakor Strasburgba jöttünk; itt ez nap a' világszerte híres Münstert 's az azon függő tétégraphet röptiben megpillantván, azon estve pedig a' színházban először füttyörészvén, más nap utnak indultunk, 's 11-ikén Nancyba, egy igen szép városba értünk, hol a' hajdani lotharingiai herczegek' palotája 's sírboltja emlékezetre méltók. Végre február' 14-ikén négy szürke paripával Párizsba vágattunk bé.

Párizsban martius' 10. 1840.

Én tehát Párizsban vagyok, Drága Jóakaróm! Mielőtt tovább szólanék; engedje itt ezen habár reám nem is alkalmazható proverbiale praeludiumot „Philosopho pauca“ tennem, mert Párizst, a' luxuriosus világ' egyetlen tükrét, a' folytonosan mozgó political elemek' közép pontját, vagy epicureice szólván, azon várost, hol az élet' kéjelmei 's a' találmányos képző erőnek legremekebb teremtményei az anyagi' pazarfény legvarázslóbb bájaival egyesülnek; hol a' minden bőség 's teljességgel párosult legszebb műalkatok olly jelességgel 's annyi csábító ingerrel öszvekapcsolva leletnek, 's a' földi gyönyörök' legteljesb élvezetire szolgálnak: statistice vagy topographice festeni — mi után az Ön előtt különben is esmeretes — sem időm sem akaratom nincs; itt csak személyes tapasztalásimból merített észrevételeimet közlöm, mellyek-

re nézve ritka szerencsének tulajdonítom, hogy Párizst először is farsang' idejében — egy időszakban, mellyben a' nép' caractere minden oldalról jobban átlátható — esmerni tanultam. A' mint Párizsba léptem, azonnal az immár elmult Carnaval' számtalan élvezetei, az egymást akkor olly sűrűen föl váltó vigalmak, úgy e' város' szám nélküli 's egy idegenre fölötte hathatós sajátságainak folytonos szemléje annyira elfárasztottak, hogy csak most kezdem magamat recolligálni. Előlegesen tehát a' naponként vagy ezer helyen adatott bálokról, — mellyek közül az előkelőbbekben, mellyek rendesen színházakban adatnak, hol a' földszin a' színpaddal mesterileg öszvetoldatik, valék: — szölok; nem képzeli Ön, miként leptek meg először ezen bálók, hova a' némbereknek csak álarczáson szabad belépni; elszedülék, midőn az Académie royale de musique' gőzvilágítással ragyogó teremében a' sok tirolinék', pierettek', polichinellek', markotányosnék', matrózok', algiriai piraták', görög palikárok', nápolyi halászok', spanyol banditák', törökök', Robert Macairok', hidalgók' és ingerlő schweiczernők' etc. zavaros körébe léptem; 's ezen tündérvárban látható tánczokban a' némbereknek buja hajlongása, a' számtalan caricaturáknak nevetséges különbfélesége, a' legelőkelőbb 's szinte a' tobzodásig csapongó közönséges vidorság egy hozzám hasonló idegenre fellette különös hatásuak. Illyes bálókban, miket a' főrendek a' páholyokból szemérem nélkül néznek, történnék a' szokott szerelmes öszveívetelek 's határozottnak el a' jövődre adandó Rendez-vous-k; itt kovácsoltatnak a' következő cabale-ok 's az ármányoktól okoztatott számos párviadalok, 's innét csábítatnak a' tapasztalatlan idegenek Calypso' barlangjaiba, hol azután pénzes tárczajok, egészségök, ollykor életök is nymphák' áldozatjaivá lesznek. Felejtethlen marad előttem az idei Carnaval' befejezése, leginkább annak utolsó napja — a' Hushagyó

kedd, mint egyetlen látvány a' maga nemében; mellyet mi előtt némüleg rajzolgatni törekedném, előlegesen azt jegyzem meg, hogy a' francia nép' caractere illyes alkalomkor nem annyira pajzán kicsapongásban 's bohó gyermek-i öröm' kifejeztében mint inkább egy otromba parodiázásban 's csunya vadságban mutatja magát. A' francia farsang' végszakában észét egy időre készakarva veszi el, 's a' szenvedélyek' szárnyain rohanva beléröppen a' szédítő babilonai zavarba, tán azért, hogy legalább egy időre elfelejtse azon eltörölhetlen örökös nemzeti szennyet, mellyet a' mult század' végtizedébeni zendülés bélyegzett homlokára, 's melly ez oriai várost egykor omladékok' 's emberi dögtetek' halmaival borítá, lakóinak egy tízed részét megemészté, a' nyilvános és belső jóllétet 's élte' boldogságát alapostul felforgatá. Van tehát nékiek egy rövid időre mit elfelejteni, 's innét csudálható-e, ha a' párizsiak ekkor a' farsangot úgy élvezik mint török az opiumot, ohajtván annak kábító erejétől egy habár rövid, de édesítő érzéki mámort, melly őket a' napkeleti édes álmadozásokba ringassa. — Mint emlitém legnagyobb dicsőségben mutatja magát a' párizsi Carnaval Hushagyó kedden. Ez nap délutáni egy óra felé harmadszor kezd pezsgeni a' boulevard-okon egy iszonyu sűrűségű néptömeg, melly a' számtalan ló 's kocsi közt szent Magdolna' templomától egész a' Bastille-piaczig föl 's alá hullámszik; két hosszú sorban gördülnek fel 's lefelé a' fényes equipagek, tilburyk, carossek, cabrioletok, tapiissierek etc., lassan lejtetve mint meg annyi halotti kocsik; közöttök 's két oldalon levő három ölnyi széles — járdákon pezsg a' temérdek nép. A' Hushagyó kedd itt azon egyetlen népszerű ünnep, mellyben minden rendűek különbség nélkül részt vesznek; itt lát az ember koronás herceget, ministert, lordot, a' pórnép' salakját chiffonierek és sa-

voyardok közt tolongani, 's vagy ötszáz ezer embert részint legdiszesb köntösben részint válogatott áruhákban kocsin, gyalog és lóháton lengeni. A' főrendek equipagekban 's carossekben, a' tisztos polgár asszonyok fiacre coupékban, a' szabad leányok cabrioletekben, a' diákok grisette-jeikkel char a' banc-on kocsikáznak. Fő látvány e' nevezetes napon a' boeuf gras' diadalmenete, melly aranyozott szarvakkal, koronás ökörfővel, selyem szalagokkal ékesítve Hercules', római lictorok', vademberek' 's egyéb fantasticus alakú kísérek' társaságában a' várost öszve vissza járja hangos muzsika szó kíséretével; utána egy fölötté magas, hosszú 's sok színű anyagokkal bevont diadal szekere a' legoricus Maskoktól környezett Amor kocsi, kinek kocsisa kezében sarlót tart, mellyel a' repülő időt ábrázolja. Elhagyván a' kövér ökröt a' boulevard-ok' hosszát vizsga szemmel kémlelem 's ime milly látvány! Itt vágatnak harsány kurjongatások közt a' dandyk kedveseikkel tölt landanokon czukros csemeget 's narancsot hajgálva a' néptömegre; ott egy pár népcsoport formálódik, 's közepében azon ösméretes, a' leg-tulságosb ábrányu rongyokkal tetézt Robert Macaire tűnik föl, kit minden léptében a' sok game és pár suhancz követ 's éljent kiált neki. Minel tovább lépék, annál fölségesebb eme' giganticus szemle, mellyhez hasonlót e' széles világon nem láthatni; itt hallatszik egy igen kellemes hatású erdei melodia; melly azonnal az emberzaj 's kocsi zöreij közt elenyész; ott pillant az ember egy virágokkal diszített hosszú kocsi, melly telve van fél álorczaú igen kecses némberekkel; itt oláh cigány kereket hány a' bemeszelt pofáú pierrot, kit egyszerre egy 150—160 lóból álló 's most közelgő elegans cavalcade helyéről ellődít; amott egy színes anyagokkal bevont hosszú szekér gördül előnkbe telve kaczer személyekkel, kiknek felhevült arca, mezítelen keble, arczátlansága, buja haj-

longása és féketlen szólítgatása a' nézőt undorodással töltik el. Eme' látványok csak gyöngé előképei ama' fő spectaculumnak, melly éjfélfelé kezdődik, 's mellynek szemlélésére egy éjszakát áldoztam föl. Tudniillik eloszolván a' boulevardokon pezsgett néptömeg, az részint a' belvárosi bálókba; részint más táncvigalmakba siet, a' pór nép' salakja pedig; — melly közt mindazáltal álorcza alatt sok magas személy is rejtődik, kiket a' látni vágyás vezérel ide — a' Faubourg du Temple kívüli barrierekre tolong. A' Descente de la Courtille a' barriére Bellevillén egyetlen látvány a' maga nemében. Ez egyik ama' száz meg száz berriére-i vendégházak közül, hol hamvazó szerda' reggelén Terpsicore' elfajult csordáji minden felőlről öszve jönnek egymásnak szalonnás jó reggelt köszönni; honnét azután reggeli 6½ órájában, minekutána egy vagy tán már több éjszakát is áttivornyáztak volna, irtóztató nagyságu rendetlen csapatokban omlanak a' város' belsejébe. Mit nem lát ekkor a' kíváncsi szem! A' hajdani mesés világ' excentricus képzeményeit! A' rendkívüli tobzódás' és kicsapongás' bélyegeit mutató halál színű alakok' tömérdeksége hullámszik itt, 's a' barrierék' olcsó borától hevült pór népek zabolátlansága ünnepli diadalát. A' szám nélküli törökök, pásztorok, columbinek; harlequin, Hanswurst és mamelukok, Robert Macair és Bertrandok, szerecsenek, amerikai tollas vademberek, helvécziai juhászok és lonjoumeaui postillonok normandiai tollfosztónékkal 's Párizs városa' mosónéjival görcsös rángatózás és dühösködő robaj közt törtetnek előre, 's ezek, — kik itt valamivel többek az állatoknál, az az párizsiak a' hamvazó szerdán — egymást legundokabb 's legszemtelenebb szavakkal köszöntik, vagy csufolják, szidják, piszkolják, 's még néha sárral is hajgálják; leányaikkal 's kedveseikkel undorító szemtelen tréfákat űznek; minden csapszéknél útközben megállanak, isznak 's kur-

jongatnak a' gégeszakadásig; végre a' sok ordítás és türhetlen robaj közt elenyész lassanként eme' legtulságosb farsangi paroxizmus; de proh dolor! Ezen csuda néptömegnek szegényebb része, minek utána hazatérvén fütetlen pusztá falak közt mámorát kialutta volna, más nap feleség 's gyermekestől együtt kórházakba vándorol. — Végezetül itt még két bálról tesztek említést: úgy mint a' Prado bál kirekesztőleg a' diákoké, hol' ők grisette-jeikkel nem csak farsangban hanem egész éven köröszkül egy hétben háromszor tánczolnak esti 8 egész éjjeli 1 óráig; azután a' galant soiréek, miket az előkelő kerítónék adnak; 50 francj a' bemenet' ára; itt ehetik, ihatik, tánczolhat, 's ha sok pénze van kártyázhat 's bujálkodhatik az ember a' fuladásig, vagy két száz kitünő szépségü adonyi nymphák körében.

Martius' 29ikén 1840.

A' farsangi tableau után előlegesen emlitem a' Palais royalt; eme' tündérpalotáról, mellynek első látása valóban megbájolt, melly Franciaország' jelenkori történeteiben olly fontos szerepet játsza, 's mellyhez annyi szomorú visszaemlékezések kapcsoltnak, mint Párizs' városának legfőbb 's magához e' világon hasonlót nem esmerő diszéről csak azt jegyzem meg, hogy Lajos Fülöp' tíz évü kormányja alatt morálisabb alakot vön magára. Eltűntek innen az előbbi földalatti bordélyházak 's csapszékek, a' zsebfosztó gazembereknek mindennapi fészkei; eltűntek a' palota' felső részeiben ama' hajdani irtózatoss játékházak, 's az elsőbket fő vendégházak' párolgó konyhái, az utóbbiakat olvasó szobák (salon littéraire), 's diszes kávéházak válták föl; csak egy bélyege maradt még fön hajdani alakjából, t. i. a' művárusok' boltjai, mellyekben a' nyilvános szemlélésre kitett tárgyak közt a' legingerlőbb bujaság' helyzeteit ábrázoló főtvenyek' sokfélesége — Szűz Mária', Krisztus',

gyontató atyák' és Napoleon' képei közé vegyülve látszatik. Eme' roppant terjedésü palotában halmozva láthatni mindazon drágaságokat és remekműveket, miket a' leghatártalanabb pazarfény alkotni képes, 's az itteni, mind annyi királyi lakokhoz hasonló vendég és kávéházak' fényessége, az orleansi galleria, 's a' palota' közepébeni kert, midőn estve gázzal világítatnak, leirhatlan ábrázolatot nyújtanak a' szemlélőnek.

A' huszannégyszínházak közt legérdekeesebb: a' nagy Opera, Académie royal de musique és a' Théâtre italien. Az elsőben a' derék Duprest, Falcon Dorugrás és Stolt kisaszszonyokat énekelve hallani, Ellszler Fannit és Fitzjames Nathaliet pedig tánczolva látni; a' másodikban a' világ' első tenoristáját Rubinit, első bassistáját Lablachot és folséges baritont Tamburinit, úgy Európa' egyetlen sopran énekesnőjét Grisit, Petsianit 's a' kellemes ifju García Paulinát derék altistápét — a' Théâtre françaisban Rachelt — a' Palais royal-ban Dejazettet — az Opera comique-ban Cinti Damoreau asszonyt — a' Renaissance-ban Cherit, Thesseire és Thilbon asszonyokat hallani: e' világ' legbájlóbb gyönyöreinek teljes élvezete. A' színházak közül nékem szembetünő volt a' Théâtre des jeunet élèves és Gymnase des enfans, a' Passage Choiseulban, hol merő gyermekek játszá a' legérzelgőbb szerelmes szerepeket, bezeg kórán belé tanulnak ezek a' természet' tudományába, de ez Párizsban divat 's azért a' politia előtt szemet nem szúr.

Érdekes Párizsban még az ujságok' minősége is, mellyek közül némelleyekben mindennap házassági ajánlásokat olvashatni, illy kifejezéssel: „ki magát alkalmasnak véli a' kívánt föltételeknek megfelelni, frankirozott levélben jelentse magát az alól irottnál.“ — Továbbá mivel itt a' political ujságok mind annyi vizslaebek, mellyek a' kormány' munkálatait 's minden lépéseit szemmel tartják 's szünet nélkül utána szá-

golódnak; csudálható-e, ha hírlapok olvashatók, mellyekben a' párizsiak a' kormány 's a' király' tulajdon személye ellen kikelnek; az elsőnek munkálatait kárpálják 's nevetségessé teszik; az utóbbitot gyalázzák, sarcastice rágalmazzák? Istenem, milly háládatlanság! Tíz év alatt mennyi hasznos intézeteket nyert Párizs 's mind ezt Fülöpnek köszönheti; az előkelőbb utczákon 's a' boulevardokon való új és alkalmas járdák, a' Tuilerie-k előtti egykori félelmes pusztaságnak bájós kertté 's valóságos sétahelylyé lett változtatása; a' Louvre 's Tuilerie-k közti roppant térnek alkotása 's az ottani rongyos házak' lehorodatása; a' Castiglione 's Rue de la paix utczák' létesülése; a' Szajna' partjait diszesítő számos quai-k és hidak; a' várost vízzel ellátó sok kúta 's föld alatti új csatornák, több nagy szerű passagok 's a' fölséges orleansi galleria a' Palais royalban; a' Jardin de plantes-ban új hasznos építvények 's a' gyönyörűséges Concord' piaczan diszló egyiptomi obelisque' fölállítása 's a' t. Fülöp' bölcs kormánya' jótékonyságának szüleményei; 's még is ezen sajnálkozásra méltó fejedelem, nem mér népe közé bizvást lépni. — Végre itt ujságok olvashatók, hol a' vallás és annak szolgálai csufság' 's nevetség' tárgyává tétetnek p. o. Echo, — mellyekben nyomtatott buja elbeszélésektől 's némelly féketlen nyelvtulságos ábrányaitól a' józan olvasó undorodva vissza retten — Charivari. — A' Siecle, Moniteur Parisienn Capitol 's Estafette-ben minden nap számos öngyilkolások 's rablások olvashatók. Éledelmes látvány itt az utczákon, kertekben, kocsikban 's minden helyeken parasztot, fiacret és urakat ujságokat olvasni látni.

Párizsban 7. april. 1840.

A' három ezer kávéházak közül négy száz előkelő van, 's ez utóbbiak mind annyi tündér kastélyok, a' legélénkebb képző erő' pazar fényével ékesítve; az asztalok' fölső része drága

márványnyal, a' székek, szofák 's egyéb mobiliák vörös bársonnyal vagynak bévonva. A' mestérségesen szerkezett aranyos fafaragásokkal diszlő, 's arany reliefekkel ékesített, elefánt csontoszlopokkal körülvelt 's egy királyi thronhoz hasonlító comptoir-ban ül egy szép fiatal dáma a' legnagyobb ékességben 's a' pénzt melly bójón incassálja. Párizs' városának kávéházai azon egyetlen vendégszerető helyek e' széles világon hol e' szó: égalité többé nem pusztá hang; a' párizsi kávéházak az egyenlőség' mind annyi templomai, 's a' síron kívül a' párizsi kávéház azon egyetlen hely, hol valóban egyenlők az emberek, csak azon különbséggel, hogy amott ingyen, itt pedig 8 sous-ért (egy csészekávé' ára). Ezen kávéházak valóban szívemelő képei a' vendégszeretnek, 's nem lelünk a' föld' kerekéségén helyet, hol a' társas. erények illy tökéletességre jutottak. Az, a' ki kávéházakban engem a' legnagyobb készséggel szolgál, nem vásárolható rabszolga, hanem egy boldog haza' szabad polgára; ki szolgálva szabad akaratból, öntetszéből leve, 's ki magát annál, kit szolgál, alábbvalónak nem tartja. Lépjék ezekben herczeg vagy lord 's kérjen ujságot, mellyet éppen én olvasok, nékie addig kell békétüréssel várni, míg azt kényelmesen kiolvasám. E' kávéházak egyszersmind vendéglők is (Restaurant), hol a' szemmel tartott illendőség fölötte meglepő; hol ha valaki evés közben ezüst kanalat vagy mást elcsen 's észrevéteik, az nem veretik el kegyetlenül (mint nálunk szokásban van), hanem az elcsent jószág' árát contójába jegyzik föl, mit azután egész tisztelettel a' zsvány vendégnek által nyújtanak. Nagyon nehezére esik ezen kávéházakban egy dohányozni szokott magyarnak a' pipázási tilalom, mit csak az Estaminetekben lehet gyakorolni.

A' köz nép' vigalmai közül eddig csak a' Barriereket ösmérem még, mellyek Párizs' városát körül övedzik, ide tolonga' temérdek por-

nép vasárnaponként, 's a' számlálhatlan vendég-házakban, mellyek ekkor drágábbak a' belvárosiaknál, tobzódik; közte itt ott egyegy rongyos savoyard a' revolutio' notáját énekli, mellyel az amúgy is már hevülteket még nagyobb élénkségre 's kicsapongó öröme gerjeszti. Egyébiránt itt a' vasárnap hasonló egyéb napokhoz; az industriosus párizsi nép ünnepnapot nem esmér. A' templomokkal formalis kereskedés üzetik; nem látni ezekben mint nálunk széles padokat, mellyekbe kiki szabadon leülhet, hanem ezen templomokban szalmaszékek vagynak egymásra felhalmozva, mellyekre két sous-ért leülhet az ember; a' templomokban függő tarifák mutatják, hogy az ülés hely ünnepnapkor, hogy gyűlés, a' prédikáció alatt, hogy az a' mise alatt etc. — Martius' elején fenn voltam a' Vendome' piacznál álló Napoleon' columnájában, martius' 7ikén a' barrier de l' Etoile-n álló nagy thriomphekapun, mellynek legfelsőbb tornáczáról fölséges kilátás vagyon Párizs' városára. Meglátogattam már a' Pantheont is, mellyben Voltaire 's Rousseau' sírjai mellett néhány perczekig álmélkodék. Az itteni házak' építésében különös még az, hogy azoknak alsó részében fal helyett rézoszlopokat helyeznek, mellyek a' boltokra nézve igen hasznosak, mivel azok nagy tágasságot és világosságot nyitnak; ezen oszlopokat a' boltosok meg-aranyozzák vagy selyemmel vonják bé; innét igen különös az, hogy a' boltokban falat alig láthatni.

Martius' 28ikán szerencsés valék bėjuthatni a' deputatusok' kamarájába éppen akkor, midőn a' titkos fundusokra kivánt egy millió franc megajánlaték; fölötte interessant volt látni Thiers' morosus képét, ki itt a' legnagyobb phlegmával szavalá el a' voxok' többségét, mellynek kisebbsége Franciaországot újonnan veszélyeztetete volna.

Az olasz operai társaság Londonba költözött; Spectabilisem is martius' 28-ikán utazott

oda, kitől még eddig választ nem kaphattam.

Én magamat tapasztalt nemes szívűségébe ajánlom 's különös tiszteletem mellett vagyok

Igen tisztelt drága Jóakarómnak

alázatos szolgálja

.....

A' részeges' halála.

(Vége.)

Midőn a' komor téli reg' világa a' piszkos ablakon a' szegény szobába hatott, felébredett Warden mély álmából 's egyedül találta magát. Felállott, 's körül nézett. Minden úgy állott, mint a' mult estve, 's nem látszott semmi nyoma, hogy valaki rajta kívül alutt volna a' szobában. Megkérdezte a' többi lakókat, a' szomszédokat, de senki sem tudott semmit lányáról. Öszvekoborolta az utcákat, 's aggodtan keresgélve, utána szaladt minden sáppadt behullott arcznak — mind hiában, 's magányosan 's leverten tért nyomorú szobájába vissza.

Több napig folytatta nyomozásait, minden siker nélkül, semmit sem hallott leányáról. Kétségbe esve hagyott fel végre fáradozásával. Sokszor elgondolta, milly lehetséges, sőt valószínű, hogy elhagyta őt, 's máshol csendben 's nyugalomban igyekszik élelmét megszerezni. Ő is elhagyta az atyát utoljára, hogy haljon egyedül meg éhen. Fogait csikorgatta, 's átkozta leányát.

Az ajtó előtt koldulta kenyerét, 's minden felpennyt, mit a' könyörülőkől, vagy a' könnyen hívőkől nyerhetett, megivutt. Egy év tölt el, 's néhány hónap óta egy börtön' fedele volt egyetlen menedéke, kapuk, 's színek alatt alutt, a' hol védhelyet talált az eső 's

ló ellen, 's részeges maradt a' laknélküli szegénység, nélkülözések, 's testi romladozás' legalsóbb fokán is.

Végre ájultan rogyott le egy hideg éjjel Picadillyben egy ajtó előtt. Időnek előtte elsóványodott 's csak a' csontja 's bőre volt. Arczai kékek, szemei béesettek elhaltak voltak, lábai reszkettek alatta, 's hideg borzadás járta tetőtől talpig keresztül.

'S most kezdtek szemei előtt rettentő éleken feltűnni gyalázatosan leélt léte' borzasztó jelenetei. Eszébe jutott az idő mikor szerelem édesítette napjait, míg úgy tetszett, mintha gyermekei kelnének ki sirjaikból, 's előtte állának olly tisztán, olly bizonyosan, mintha tapinthatá, érezhette volna őket. Szemek, mellyekről rég elfelejtkezett, voltak rá szegezve, hangok hangoztak füleiben, mellyeket rég nem hallott. De csak egy perczig tartott. Zuhogva hullott az eső, 's éhség 's hideg borzogatta ismét.

Bajjal kelt fel, 's remegő tagjait néhány lépésnyire elvonczolta. Az utca puszta volt 's néma, sebes léptekkel haladtak el a' későn hazamenők, 's hangja elenyészet a' szél süvöltésében. Egy kapu' szegeletébe szorúla, 's akart alunni.

De az álmom kerülte meredt, elhalt szemeit. Különös álmokat kezdett látni, de éber, eszméletén volt. Füleiben ittas dőzspajtások' ismeretes hangok zugott, a' pohár ajkainál volt, az asztal válogatott csemegékkal megrakva, mindent tisztán hallott 's látott, 's kezét kellett utána kinyújtani, 's még is hallotta a' nagy eső cseppeket a' kövekre hullani, tudta hogy egyedül van, hogy a' halál közelg, hogy senki sem könyörül, senki sem segít rajta.

Hirtelen a' legrettenetesebben felriadva ugrott fel; önhangját hallotta az éji légben. Eszméletét elveszté, töredezett öszve független szavak szabadultak ki ajkai közül, görcsösön szorultak öszve kezei, 's a' húst akarták letépni csontjairól. Közel volt az örütséghez, 's segélyért ordított, míg szava elállott.

Felemelte fejét 's végig nézett a' pusztá utcán. Eszébe jutott, hogy sok hozzá hasonló az utcákat éjjel öszve bolyongni kárhozottak megbolondultak magányokban, hogy régen hallotta,

mikép egy szerencsétlen hontalan egy távul szegeletben rosdás kést fenve, 's e' fáradságos bolyongásnál inkább ohajtva a' halált, azt szívébe dőfni találtatott. Tüstént elhatározta magát, 's mind addig futott, míg a' Themse' partjához ért.

Csendesen sompolygott a' Watterlőo hidon fel, 's le kuczorodva tartóztatta meg léleketét, midőn éji ór haladott el mellette. Soha sem vert a' szabadságot reménylő fogoly' szive örömteliben, 's inkább vágyakodva mint a' nyomorúé a' halálrai kilátásában. Észrevétlenül maradt, 's mi után a' félelmes léptek elhangzottak, a' setét ívre lépett.

Ar volt, 's a' víz nedvesítette lábait. Az eső megszűnt, a' szél lecsendesedett, mindenütt csend volt, olly csend, hogy a' legkisebb zörejt meghallotta a' másik partról. Furcsa ábrány alakok merültek a' hullámokból fel, 's intettek neki, setéten égő szemek látszottak gúnyolni késedelmzését; tompa moraj készítette előre. Néhány lépésnyire hátrált, megiramodott, 's kétségbe esve ugrott a' habok közé.

Alig öt percz múlva újra feltűnt; milly változás illy rövid idő alatt minden gondolatában 's érzetében! Elni, élni, akárhogy szegénységben; nyomorban; epedve, akárhogy, csak meg nem halni. Csüggetegen viaskodott a' feje felett öszve csapó hullámokkal 's halálos aggalma közt rémitő irtozással ordított. Fia' átka zugott füleiben. A' partot, oh, egy talpnyi szárazt — szinte elérhette a' közelebbi lépcsőt; még egy tenyérnyivel közelebb 's ő mentve van; de a' vízár magával ragadta a' híd' íve alá, 's a' mélybe süllyedt.

Még egyszer felmerült, 's újra kezdé a' harczot éltéért. Egy perczig látta a' partot, a' lámpa világot a' hidon, mellynek ívei alatt ragadta őt a' víz, a' setét hullámokat, a' világló csillagokat, a' sebesen repülő felhőket. Villám lövelt füleiben, 's zaja elkábitá.

Egy hét mulva, 's néhány mértfölddel alább a' Themse egy holt testet, egy feldagadt, csak nem alaktalan hústömeget vetett a' partra ki. Isméretlenül, 's könnyezetlenül temettetett a' részeges el.
